

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

**Харків
2025**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

КАФЕДРА ЗЕМЕЛЬНОГО ТА АГРАРНОГО ПРАВА

Електронне видання

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ**

для студентів заочної форми навчання першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»

Методичні матеріали та завдання до практичних занять з навчальної дисципліни «Земельне право» для студентів заочної форми навчання першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»/ уклад.: Гордєєв В.І., Данілік Д.М., Ігнатенко І.В., Лейба Л.В., Лісова Т.В., Шарапова С.В., Шульга М.В. – Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2025. 46 с.

*У к л а д а ч і: Гордєєв В.І.,
Данілік Д.М.,
Ігнатенко І.В.,
Лейба Л.В.,
Лісова Т.В.,
Шарапова С.В.,
Шульга М.В.*

*Затверджено на засіданні кафедри земельного та аграрного права
(протоколом № 1 від 27 серпня 2025 року)*

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Земельне право є однією з ключових та затребуваних професійно орієнтованих дисциплін сучасної правничої освіти. Її вивчення становить важливу складову підготовки здобувачів вищої юридичної освіти. Особливої актуальності навчальна дисципліна «Земельне право» набуває в умовах активного реформування земельних правовідносин в Україні та суттєвої модернізації нормативно-правової бази їх регулювання. Засвоєння норм земельного права сприяє формуванню фахового юриста, здатного забезпечувати законність та сталий розвиток у сфері земельних відносин, ефективно захищати права та інтереси суб'єктів земельного права.

Мета навчальної дисципліни – формування системи знань про правове регулювання земельних відносин в Україні, їх взаємозв'язок зі змінами, що відбуваються у земельній політиці держави в умовах сьогодення та у зв'язку із проведенням земельної реформи; про поняття «обіг земель», «управління у галузі земельних відносин», «земельний кадастр», «земельний контроль», «приватизація земель», «охорона земель» тощо, так і системи наукових поглядів на механізм правового регулювання земельних відносин в Україні; активізація аналітичної діяльності здобувачів вищої освіти; розвиток умінь і навичок застосування земельного законодавства в правничій діяльності.

Завдання:

- формування системи теоретичних знань про земельне право як галузь права, його змістовне наповнення;
- засвоєння земельно-правової термінології, теоретичних засад і системоутворюючих категорій земельного права, основних положень та інститутів земельного права;
- розвиток умінь і навичок аналізу нормативно-правових актів, що регулюють земельні відносини, а також застосування земельного законодавства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Земельне право» студенти повинні:

– **знати** стан основних проблем науки земельного права; сутність земельно-правових категорій; поняття, зміст та значення земельних правовідносин; особливості набуття й реалізації права власності та користування земельними ділянками, регулювання плати за землю; гарантії реалізації та захисту земельних прав суб'єктів; специфіку правового регулювання використання окремих категорій земель; правовий режим особливо охоронюваних територій;

- **вільно орієнтуватися** у системі земельного права України та судовій практиці застосування земельного законодавства при розгляді цивільних та кримінальних справ;

- **ознайомитися** з практикою застосування земельних нормативно-правових актів судами України, перспективними та основними напрямками розвитку та кодифікації земельного законодавства;

– **уміти** правильно тлумачити та застосовувати положення нормативно-правових актів, визначаючи при цьому види правовідносин; використовувати дані науки земельного права для вирішення професійних завдань; здійснювати юридичний аналіз обставин для кваліфікації земельних відносин; при виконанні професійних завдань визначати правовий статус органів управління у галузі використання, охорони та відновлення земель і правові наслідки рішень, які вони приймають; у межах економіко-правового механізму землекористування та охорони земель вживати економічних заходів раціонального землекористування й передбачені законодавством механізми правового регулювання використання, охорони та відновлення земельних ресурсів; аргументувати власну думку й прийняття рішення за конкретним завданням.

**ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ п/п	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
		Усього	У тому числі		
			Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостій на робота
	Модуль 1. Системоутворюючі категорії земельного права				
	<i>Тема 1. Земельне право в правовій системі України.</i>	14	2	2	10
	<i>Тема 2. Джерела земельного права, їх система й особливості.</i>	10	-	-	10
	<i>Тема 3. Правові основи управління у галузі використання, охорони та відновлення земель.</i>	10	-	-	10
	<i>Разом</i>	34	2	2	30
	Модуль 2. Права на землю: здійснення, гарантії та їх охорона				
	<i>Тема 1. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки.</i>	12	2	2	8
	<i>Тема 2. Право землекористування.</i>	8	-	-	8
	<i>Тема 3. Обмеження та обтяження прав на землю.</i>	4	-	-	4
	<i>Тема 4. Юридичні гарантії земельних прав</i>	6	-	-	6
	<i>Тема 5. Особливості юридичної відповідальності за земельні правопорушення.</i>	4	-	-	4
	<i>Разом</i>	34	2	2	30
	Модуль 3. Особливості правового режиму використання, охорони та відновлення земель окремих категорій				
	<i>Тема 1. Правовий режим земель як основного засобу виробництва</i>	8	-	-	8
	<i>Тема 2. Правовий режим земель як територіального базису</i>	6	-	-	6
	<i>Тема 3. Правовий режим земель як природного ресурсу, що особливо охороняється.</i>	4	-	-	4
	<i>Тема 4. Правовий режим земель як територіальної основи для інших природних ресурсів</i>	4	-	-	4
	<i>Разом</i>	22	-	-	22
	Усього годин / кредитів ECTS	90/3,0	4	4	82

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. *Системоутворюючі категорії земельного права*

Земельне право в правовій системі України. Місце і значення земельного права в загальній системі права України. Поняття предмета земельного права. Поняття, сутність земельно-правових відносин, їх класифікація. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти, зміст земельних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин. Методи правового регулювання земельних відносин. Система земельного права. Принципи земельного права. Поняття і склад земельного фонду України. Співвідношення земельного права із суміжними галузями права. Правове забезпечення сучасної земельної реформи.

Джерела земельного права, їх система й особливості. Конституційні основи земельного права. Цілі і завдання земельного законодавства. Поняття та особливості джерел земельного права, їх правова класифікація та система. Роль і значення нормативно-правових актів в регулюванні земельних відносин. Закони як джерела земельного права. Специфіка підзаконних нормативно-правових актів як джерел земельного права. Нормативні правові акти органів місцевого самоврядування як джерела земельного права. Міжнародно-правові акти як джерела земельного права. Співвідношення національного і міжнародного законодавства та особливості їх застосування. Співвідношення земельного законодавства з водним, лісовим, екологічним, містобудівним і іншим законодавством. Значення судової практики при регулюванні земельних правовідносин.

Правові основи управління у галузі використання, охорони та відновлення земель. Управління у галузі використання, охорони та відновлення земель: зміст та особливості. Державне управління земельним фондом України. Система та повноваження органів управління у галузі використання, охорони та відновлення земель. Поняття та зміст функцій управління у галузі використання, охорони та відновлення земель. Державний земельний кадастр. Цілі і завдання моніторингу земель та ґрунтів. Контроль за використанням та охороною земель. Землеустрій. Планування використання та охорони земель. Особливості встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць. Поняття, принципи та основні складові економіко-правового механізму у галузі використання, охорони та відновлення земель.

Модуль 2. Права на землю: здійснення, гарантії та їх охорона.

Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки. Поняття права власності та особливості змісту права власності на землю. Власність на землю як економічна і правова категорія. Право власності на землю Українського народу. Державна власність на землю: суб'єкти, об'єкти, особливості набуття та припинення. Право комунальної власності на землю: суб'єкти, об'єкти, особливості набуття та припинення. Право приватної власності на землю: суб'єкти, об'єкти, особливості набуття та припинення. Права і обов'язки суб'єктів щодо використання земельних ділянок.

Приватизація земельних ділянок. Поняття та особливості приватизації земельних ділянок громадянами України. Особливості приватизації земельних ділянок юридичними особами. Особливості формування земельних ділянок.

Порядок здійснення державної реєстрації земельних прав. Особливості здійснення державної реєстрації земельних прав.

Правове регулювання обігу земельних ділянок. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами. Особливості продажу земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб. Примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності. Обмеження, захист і гарантії реалізації прав власників земельних ділянок.

Право землекористування. Загальні засади права землекористування та його види. Суб'єкти, об'єкти та зміст права землекористування. Особливості підстав виникнення і припинення права землекористування. Права та обов'язки землекористувачів. Особливості права постійного землекористування. Право на оренду землі. Особливості укладення договорів оренди землі. Зміна, припинення, поновлення договорів оренди землі. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій). Захист прав землекористувачів.

Обмеження та обтяження прав на землю. Поняття обмежень та обтяжень прав на землю. Загальна характеристика обмежень прав на землю. Загальна характеристика обтяжень прав на землю. Земельний сервітут. Види права земельного сервітуту. Підстави та порядок встановлення і припинення земельних сервітутів.

Юридичні гарантії земельних прав. Поняття гарантій земельних прав. Види гарантій земельних прав. Форми та способи захисту прав на земельні ділянки. Правове забезпечення відшкодування збитків власникам землі та

землекористувачам. Вирішення земельних спорів у системі гарантій захисту земельних прав.

Особливості юридичної відповідальності за земельні правопорушення.
Поняття, загальна характеристика та види юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Визначення та головні ознаки земельного правопорушення. Особливості, склад, загальна класифікація земельних правопорушень.

Модуль 3. Особливості правового режиму використання, охорони та відновлення земель окремих категорій.

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення.

Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Особливості використання земель сільськогосподарського призначення. Правові форми використання земель сільськогосподарського призначення. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу. Землі фермерського господарства. Земельні ділянки особистих селянських господарств. Земельні ділянки для садівництва. Особливості використання меліорованих земель сільськогосподарського призначення. Особливості правової охорони сільськогосподарських земель в Україні.

Правовий режим земель житлової та громадської забудови.

Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови. Порядок використання земель у населених пунктах для забудови та інших потреб. Особливості видів житлової забудови. Використання земель громадянами в населених пунктах. Особливості права власності на землю та права землекористування в межах населених пунктів. Правові основи містобудівної діяльності. Особливості регулювання земельних відносин при здійсненні містобудівної діяльності.

Правовий режим земель, що особливо охороняються: природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Поняття та специфіка використання земель, що особливо охороняються. Поняття, склад та загальна характеристика правового режиму земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення: поняття, склад та особливості їх правового режиму. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад,

особливості їх правового режиму. Землі історико-культурного призначення: визначення, склад та специфіка правового режиму.

Правовий режим земель лісогосподарського призначення.

Поняття та загальна характеристика земель лісогосподарського призначення. Склад земель лісогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель лісогосподарського призначення. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення. Особливості використання земель лісогосподарського призначення. Співвідношення використання лісових ресурсів із можливими правовими формами використання земельних ділянок лісогосподарського призначення. Особливості ведення лісового господарства. Самозалісені землі. Особливості використання самозалісених земельних ділянок.

Правовий режим земель водного фонду.

Загальна характеристика земель водного фонду. Склад земель водного фонду. Правові форми використання земель водного фонду. Обмеження у використанні земель під та навколо водних об'єктів. Прибережні захисні смуги. Обмеження у використанні земельних ділянок прибережних захисних смуг уздовж річок, навколо водойм та на островах. Обмеження у використанні земельних ділянок прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах. Смуги відведення та берегові смуги водних шляхів.

Правовий режим земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони.

Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення. Особливості використання земель промисловості. Землі індустріальних парків. Особливості використання земель транспорту. Особливості використання земель залізничного транспорту. Особливості використання земель морського транспорту. Особливості використання земель річкового транспорту. Особливості використання земель автомобільного транспорту та дорожнього господарства. Особливості використання земель авіаційного транспорту, трубопровідного транспорту, міського електротранспорту. Особливості використання земель електронних комунікацій. Особливості використання земель енергетичної системи. Особливості використання земель оборони.

ПЛАН І ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Земельне право в правовій системі України.

Питання для обговорення

1. Поняття та предмет земельного права.
2. Методи правового регулювання земельних відносин.
3. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
4. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.
5. Принципи земельного права.
6. Правове забезпечення земельної реформи.

Завдання

1.1. Студент юридичного факультету Петро зацікавився придбанням земельної ділянки для ведення фермерського господарства в Харківській області. Після консультації з місцевим нотаріусом він дізнався, що ділянка перебуває у комунальній власності сільської ради та має цільове призначення – «для ведення особистого селянського господарства». Петро звернувся до сільської ради з клопотанням про надання йому цієї земельної ділянки у власність.

У процесі розгляду цього звернення виникли наступні правові питання:

- ✓ Чи має Петро право на отримання земельної ділянки у власність для ведення фермерського господарства?
- ✓ Які методи правового регулювання застосовуються у цьому випадку?
- ✓ Які принципи земельного права повинні бути враховані під час вирішення питання про надання землі?
- ✓ Хто є суб'єктами та що є об'єктом земельних правовідносин у даній ситуації?
- ✓ Як сучасна земельна реформа впливає на порядок надання земель громадянам?

1.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

1.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

1.4. Зазначте приклади застосування методів правового регулювання земельного права із посиланням на відповідні норми Земельного кодексу України та розкрийте у чому саме полягає їх прояв.

Види методів правового регулювання	статті Земельного кодексу України	Сутність вираження
Імперативний		
Диспозитивний		

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

3. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

4. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>

5. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Рекомендована література

Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку: *колективна монографія* / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022. 576 с.

Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., допов. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Земельне право: навчальний посібник: *мультимедійне електронне видання* / уклад: Бакай Ю.Ю., Гордєєв В.І., Данілік Д.М., Ігнатенко І.В., Курман Т.В., Лейба Л.В., Лісова Т.В., Хомінець С.В., Чирик А.О., Шарапова С.В., Шульга М.В. / за заг. ред. Курман Т.В., Шарапової С.В., Бакай Ю.Ю. Харків, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 138 с.

Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / [В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.]; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків : Право, 2024. 280 с.

Долинська М.С. Принципи земельного права України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 1. С.121-125.

Земельне право України: навч. посіб. / І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

Мірошниченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: монографія. Київ: Алерта: КНТ: ЦУЛ, 2009. 268 с.

Тема 2. Джерела земельного права, їх система й особливості.

Питання для обговорення

1. Поняття, особливості та класифікація джерел земельного права.
2. Конституція України – системоутворююче джерело земельного права.
3. Структура та характеристика Земельного кодексу України.
4. Закони як джерела земельного права України.
5. Підзаконні акти як джерела земельного права.
6. Особливості нормативних актів місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування як джерел земельного права.
7. Судові рішення в системі джерел земельного права.
8. Міжнародно-правові акти як джерела земельного права.

Завдання

2.1. У 2024 році сільська рада затвердила новий порядок надання земельних ділянок у власність мешканцям громади. Порядком передбачалося, що безоплатна передача земель можлива лише після проведення громадських слухань, навіть у випадках, коли Земельний кодекс України цього не вимагає.

У відповідь на це громадянин Степаненко подав заяву на отримання земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства, посилаючись на статтю 121 ЗКУ. Йому було відмовлено, оскільки він не пройшов «громадські слухання», передбачені новим порядком.

Степаненко оскаржив рішення сільради до суду, стверджуючи, що положення її нормативного акта суперечать Земельному кодексу України та Конституції.

✓ Назвіть і охарактеризуйте основні джерела земельного права, які мають значення для вирішення цієї ситуації.

✓ Розкрийте структуру та ключові положення Земельного кодексу України, які мають відношення до цієї справи.

✓ Визначте, яку роль у цій ситуації відіграють закони як джерела земельного права.

✓ Проаналізуйте підзаконні акти та нормативні документи місцевої влади: чи мають вони юридичну силу у даному випадку?

✓ Які вимоги мають дотримуватися місцеві органи при прийнятті нормативних актів у сфері земельних відносин?

✓ Яке значення мають судові рішення в подібних справах? Чи можуть вони стати джерелом земельного права?

✓ Чи можливе застосування міжнародно-правових актів у такій ситуації? Якщо так, то яких саме?

2.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

2.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

3. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

5. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

6. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

7. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>

8. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

9. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>

Рекомендована література

Єрмоленко В.М. Джерела аграрного права: моногр. Видавничий дім «Гельветика», 2021. 510 с. Земельне право України: навч. посіб. / І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Коваленко Т. Юридична природа статуту територіальної громади як джерела земельного права України. *Публічне право: науково-практичний юридичний журнал*. 2018. № 2. С. 199-207.

Кузьменко Н.О. Рішення органів місцевого самоврядування в механізмі правового регулювання земельних відносин: моногр. Київ: Алерта, 2018. 264 с.

Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / Д. В. Санніков, М.В. Шульга, В.І. Гордєєв та ін. Харків: Право, 2021. 376 с.

Правові позиції Великої Палати Верховного Суду у спорах, що виникають із земельних правовідносин: посібник / Л.А. Швецова та ін. Харків, 2021. 908 с.

Сидор В. Д. Методологічні засади та історичні передумови формування сучасного земельного законодавства і права України: моногр. Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Чернівці: Технодрук, 2013. 207 с.

Тема 3. Правові основи управління у галузі використання, охорони та відновлення земель.

Питання для обговорення

1. Поняття, особливості та зміст управління у галузі використання, охорони та відновлення земель.
2. Система і повноваження органів управління у галузі використання, охорони та відновлення земель.
3. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних одиниць.
4. Планування використання, охорони та відновлення земель.
5. Зонування земель.

6. Землеустрій.
7. Контроль за використанням та охороною земель.
8. Моніторинг земель та ґрунтів.
9. Державний земельний кадастр.
10. Державна реєстрація земельних ділянок та прав на них.

Завдання

3.1. У процесі децентралізації в Україні було прийнято рішення про об'єднання кількох сільських рад в одну об'єднану територіальну громаду (ОТГ). Після об'єднання новоутворена громада виявила, що:

- межі між адміністративно-територіальними одиницями не уточнені;
- землі сільськогосподарського призначення використовуються без належного цільового планування;
- частина земель забруднена промисловими відходами та потребує відновлення;
- частина земель не відображена в Державному земельному кадастрі;
- права на земельні ділянки не зареєстровані, що ускладнює управління.

Громада вирішила розробити комплексну схему землеустрою та план земельного зонування, щоб упорядкувати використання земель, провести їх інвентаризацію, організувати контроль та запустити моніторинг.

Для реалізації цих заходів орган місцевого самоврядування звернувся до відповідних державних органів за інформацією, консультаціями та погодженням документації.

Питання до завдання:

✓ Поясніть поняття, особливості та зміст управління у сфері використання, охорони та відновлення земель.

✓ Назвіть органи, що здійснюють управління у сфері використання, охорони та відновлення земель, та охарактеризуйте їх повноваження.

✓ Який порядок встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць? Які органи беруть у цьому участь?

✓ У чому полягає планування використання, охорони та відновлення земель на рівні громади? Які документи для цього застосовуються?

✓ Розкрийте значення зонування земель як інструменту управління. Як воно впливає на цільове використання території?

✓ Що таке землеустрій і яке його значення в описаній ситуації?

✓ Хто здійснює контроль за використанням і охороною земель? Які заходи можуть застосовуватись у випадку порушень?

- ✓ У чому полягає сутність моніторингу земель? Які дані він надає?
- ✓ Що таке Державний земельний кадастр? Яку роль він відіграє у земельному управлінні?
- ✓ Який порядок державної реєстрації земельних ділянок та прав на них? Хто здійснює цю реєстрацію?

3.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

3.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

3. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 № 858-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/858-15>

4. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>

5. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952- IV в ред. від 26.11.2015 р. № 834 – VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

6. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2021 р. № 1302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1302-2021-%D0%BF#Text>

7. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>

8. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text>

9. Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127 (в ред. від 23.08.2016 р. № 553). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#n236>.

10. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1141 (в редакції від 06 червня 2018 р. № 484). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1141-2011-%D0%BF#Text>

11. Порядок надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127 (в ред. від 26.06.2019 р. № 599). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2019-%D0%BF#n43>

12. Порядок доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127 (в ред. від 06.06.2018 р. № 484). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/484-2018-%D0%BF#n548>

13. Про затвердження Положення про моніторинг земель: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.1993 р. № 661. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF#Text>

Рекомендована література

Антонова С. Є., Журик М. Є. Державний контроль за використанням і охороною земель: регіональний аспект. Державне управління: Удосконалення та розвиток. 2021. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/34.pdf

Бондар О. Публічне управління у сфері використання та охорони земель в Україні: актуальні проблеми правового та інституційного забезпечення. Право України. 2020. № 5. С. 43 – 62.

Бусуйок Д. Управлінські та сервісні правовідносини в земельному праві України: моногр. Київ: Ніка-Центр, 2017. 352 с.

Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. – 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: моногр. Харків: Фінарт, 2014. 274 с.

Ковда Н. І., Забарна Н. Р. Проблеми та перспективи реалізації земельної реформи в умовах децентралізації. Державне управління: Удосконалення та розвиток. 2020. № 1. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/102.pdf

Лісова Т. В. Правове забезпечення землеустрою в Україні: моногр. Харків: ЗАТ «Харківська друкарня № 16», 2005. 168 с.

Таранова О.Т. Проблемні аспекти діяльності реєстру речових прав на нерухоме майно в Україні. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2021. № 1. С. 140 – 143.

Ущатовська О. І. Планування в земельному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків, 2019. 204 с.

Тема 4. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки.

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика права власності на землю.
2. Форми власності на землю.
3. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю.
4. Підстави та порядок виникнення права власності на землю.
5. Особливості набуття і реалізації права довірчої власності на земельні ділянки.
6. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
7. Підстави та порядок припинення права власності на землю.

Завдання

4.1. Батькові громадянина Д. на підставі рішення сільської ради у 2003 році було виділено земельну ділянку для будівництва та обслуговування жилого будинку та господарських будівель, але державного акту на право приватної власності він не отримав. Новим рішенням у 2014 році сільська рада передала земельну ділянку громадянину Д. на підставі свідоцтва про спадщину.

Вирішивши продати земельну ділянку, громадянин Д. звернувся до землевпорядної організації із заявою про розроблення технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості). Однак йому було відмовлено на підставі того, що земельна ділянка для будівництва вже була один раз ним безоплатно приватизована.

Громадянин Д. подав позов до господарського суду. Яке рішення повинен прийняти суд? Вирішіть справу. Проаналізуйте ситуацію.

4.2. У 1993 році громадянин Б. отримав рішення селищної ради про передачу у приватну власність земельної ділянки площею 0,25 га для обслуговування житлового будинку, який належав йому на праві приватної власності.

Проте державний акт на право власності на земельну ділянку громадянин Б. так і не отримав, а відомості про неї не були внесені до Державного земельного кадастру.

Після смерті громадянина Б. залишився заповіт, за яким житловий будинок передавався його племінниці - громадянці З. Однак З. не прийняла спадщину у встановленому законом порядку, тому право власності на

будинок не набулося. Згодом житловий будинок був зруйнований і право власності на нього припинено.

Фактичне користування земельною ділянкою здійснював сусід - громадянин А., який обробляв землю протягом 15 років, не маючи правовстановлюючих документів. У 2024 році гр. А. звернувся до селищної ради з заявою про передачу йому у власність зазначеної земельної ділянки, додавши витяг із Державного земельного кадастру з відомостями про ділянку.

У свою чергу, громадянка З., посилаючись на статтю 120 Земельного кодексу України, подала клопотання про надання їй у власність цієї ж земельної ділянки, мотивуючи тим, що земельна ділянка раніше належала її дядькові та використовувалася для обслуговування спадкового будинку.

Вирішить справу. Яке рішення має прийняти селищна рада за результатами розгляду заяв громадянина А. та громадянки З.? Хто з осіб має пріоритетне право на отримання земельної ділянки у власність? Чи може багаторічне фактичне користування громадянином А. земельною ділянкою вважатися підставою для набуття права власності? Які норми земельного та цивільного законодавства підлягають застосуванню у даній ситуації?

4.3. Громадянин Л. із 1996 року проживає у селі та користується земельною ділянкою площею 0,25 га, яка була надана йому у користування для ведення особистого селянського господарства. У 2024 році він звернувся до сільської ради із заявою про безоплатну приватизацію цієї земельної ділянки відповідно до статті 121 Земельного кодексу України.

У відповідь сільська рада повідомила, що зазначена земельна ділянка входить до земель колективної власності колишнього КСП, правонаступником якого є сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Агроцентр». Представники товариства заперечили проти приватизації, стверджуючи, що ділянка фактично використовується як частина польового масиву, а Л. не має правових підстав для її вилучення з користування товариства.

Громадянин Л. наполягає, що користується землею понад 25 років, сплачує земельний податок і має право на її безоплатну передачу у власність як громадянин України для ведення особистого селянського господарства.

Вирішить справу. Яке правове значення має тривале користування земельною ділянкою громадянином Л.? Чи має Л. право на безоплатну приватизацію земельної ділянки, якщо вона входить до земель колишнього КСП? Яке рішення повинна прийняти сільська рада у цій ситуації?

4.4. Громадянка О. проживає у селищі та з 2000 року користується земельною ділянкою площею 0,12 га, яка прилягає до її житлового будинку. Земельна ділянка була надана їй батькові рішенням селищної ради ще у 1998 році для обслуговування житлового будинку та господарських споруд, однак державний акт на право власності так і не був оформлений.

У 2015 році після смерті батька громадянка О. подала заяву до селищної ради про оформлення земельної ділянки у приватну власність як спадкоємиця, однак рада відмовила, посилаючись на те, що рішення 1998 року втратило чинність у зв'язку з відсутністю оформлення права.

Через деякий час селищна рада ухвалила рішення про передачу частини цієї земельної ділянки (0,04 га) іншій особі — громадянину К., який подав заяву про безоплатне отримання земельної ділянки для будівництва житлового будинку. Громадянка О. вважає це рішення незаконним, оскільки користується всією ділянкою понад 20 років, сплачує земельний податок і має намір оформити її у власність.

Вирішіть справу. Яке право на земельну ділянку має громадянка О.? Чи правомірним є рішення селищної ради про передачу частини ділянки громадянину К.? Які правові дії може вчинити громадянка О. для захисту свого права?

4.5 Громадянин Б. у 2022 році уклав із громадянкою М. договір купівлі-продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення площею 3,5 га, розташованої в межах території сільської ради. Договір було укладено у простій письмовій формі, без нотаріального посвідчення, і сторони домовилися про передачу грошей готівкою.

Через кілька місяців після укладення договору громадянка М. звернулася до Державного реєстратора для реєстрації свого права власності, однак отримала відмову у зв'язку з відсутністю нотаріального посвідчення договору та документів, що підтверджують право власності продавця Б.

Згодом з'ясувалося, що Б. отримав право власності на цю земельну ділянку у порядку спадкування, але не зареєстрував його у Державному реєстрі речових прав. У зв'язку з цим сільська рада визнала ділянку безхазяйною та включила її до земель комунальної власності.

Громадянка М. вважає, що вона фактично придбала земельну ділянку, користується нею та має право вимагати визнання договору дійсним.

Вирішіть справу. Які порушення вимог земельного та цивільного законодавства допущені при укладенні договору? Які умови є обов'язковими для дійсності договору купівлі-продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення? Чи може громадянка М. вимагати

визнання договору дійсним у судовому порядку? Яке рішення має прийняти суд у цій справі?

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. від 26.11.2015 р. № 834 – VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

4. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 № 858-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/858-15>

5. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 05.06.2003 № 899-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/899-15>.

6. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>.

7. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>

8. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 № 962-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/962-15>.

9. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF#Text>

10. Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127 (в ред. від 23.08.2016 р. № 553). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#n236>.

11. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1141 (в редакції від 06 червня 2018 р. № 484). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1141-2011-%D0%BF#Text>

Рекомендована література

Земельне право: підручник, 3-тє вид., доп. і перероб.; за ред. М.В. Шульги. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Каракаш І. І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси в Україні: моногр. Одеса: Юрид. літ., 2017. 438 с.

Мироненко І. В. Інститут права сусідства: теоретичні та практичні аспекти: моногр. Івано-Франківськ, Супрун В.П., 2019. 341 с.

Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

Одарюк М. П. Правові засади земельних процедур: монографія. Харків: ТОВ «Планета-Прінт». 2020. 176 с.

Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Запоріжжя: Видав. дім «Гельветика», 2020. 418 с.

Харитоновна Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Одеса: Юрид. літ., 2016. 424 с.

Чирик А. О. Спільна часткова власність на земельну ділянку: монографія; за заг. ред. проф. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2020. 172 с.

Тема 5. Право землекористування.

Питання для обговорення

1. Загальні засади права землекористування та його види.
2. Суб'єкти та об'єкти права землекористування.
3. Набуття та припинення права землекористування.
4. Права та обов'язки землекористувачів.
5. Особливості права постійного землекористування.
6. Право оренди земельних ділянок.
7. Захист прав землекористувачів.

Завдання

5.1. ТОВ уклало у 2020 році договір оренди землі з сільською радою на земельну ділянку площею 20 га для ведення товарного сільськогосподарського виробництва строком на 7 років. Земельна ділянка знаходиться за межами населеного пункту та належить до земель комунальної власності.

У 2024 році новий склад сільської ради вирішив, що частину цієї землі доцільно використовувати під створення індустріального парку. Рада ухвалила рішення про дострокове розірвання договору оренди в односторонньому порядку.

ТОВ заперечує проти цього рішення, оскільки: справно сплачувало орендну плату; вкладало кошти в покращення земельної ділянки (агрохімічна меліорація, техніка для поливу та ін.); на ділянці вже посіяно озиму пшеницю.

Чи має право сільська рада в односторонньому порядку розірвати договір оренди? Який порядок розірвання договору оренди земельної ділянки згідно з чинним законодавством? Які права має орендар у разі інвестування в об'єкт оренди? Які наслідки може мати розірвання договору для сторін? Чи може ТОВ звернутися до суду?

5.2. Громадянин І. протягом останніх 20 років користувався земельною ділянкою площею 2 га, розташованою на території сільської ради, для ведення особистого селянського господарства. Земельна ділянка була передана йому у постійне користування відповідно до рішення місцевої ради ще у 2005 році. У 2025 році сільська рада прийняла рішення про припинення його права постійного користування, посилаючись на зміну цільового призначення цієї земельної ділянки - планується передати її в оренду приватному інвестору для будівництва агропромислового комплексу.

І. не погодився з таким рішенням та звернувся до суду з вимогою захистити його права як землекористувача, стверджуючи, що:

- він належно виконував свої обов'язки землекористувача;
- згідно із законодавством право постійного користування не може бути припинено в односторонньому порядку без згоди користувача;
- інвестор, якому планують передати ділянку, не є суб'єктом, який має переважне право на землю.

Вирішить справу.

5.3. Громадянин П. уклав із товариством з обмеженою відповідальністю «Агро-Ленд» договір оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення площею 15 га для ведення особистого селянського господарства. У договорі зазначено кадастровий номер земельної ділянки, її місце розташування, розмір орендної плати, порядок її сплати та відповідальність за порушення умов договору. Строк оренди встановлено на 5 років.

Договір укладено у простій письмовій формі, але не посвідчений нотаріально, право оренди земельної ділянки не зареєстровано у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Після підписання договору орендар розпочав господарську діяльність на ділянці.

Через рік власник земельної ділянки заявив, що договір не має юридичної сили, оскільки укладений з порушенням вимог земельного законодавства, і зажадав повернення ділянки.

Вирішіть справу. Які вимоги земельного законодавства були порушені під час укладення договору оренди земельної ділянки? Які правові наслідки має недодержання вимог щодо форми та державної реєстрації договору оренди земельної ділянки? Які дії може вчинити орендар для захисту своїх прав?

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

3. Про затвердження Типового договору оренди землі: Постанова КМ України від 03.03.2004 р. № 220. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF>

4. Про затвердження Типового договору оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06. 2021 р. № 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2021-%D0%BF#Text>

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 р. № 1147 «Про затвердження методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>

Рекомендована література

Гордєєв В.І. Окремі проблеми поновлення договорів оренди земельних ділянок. *Актуальні проблеми екологічного, земельного та аграрного законодавства в сучасних умовах*: матер. «круглого столу», присвяч. 90-річчю з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України В.К. Попова (Харків, 1 берез. 2019 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана і М.В. Шульги. Харків: Право. 2019. С. 95-98.

Ільків Н.В. Строки у договорі оренди землі державної власності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Вип. 2. С. 116-125.

Ільків О. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 98-104.

Кулинич П.Ф. Поновлення договору оренди землі як спосіб захисту прав орендаря: спірні положення законодавства та судова практика. Судова апеляція. 2019. № 4. С. 115 - 125.

Лейба Л.В. Переважне право на укладання договору оренди землі на новий строк: правові гарантії реалізації. *Актуальні правові проблеми земельних, аграрних та екологічних відносин в умовах сучасної земельної реформи*: зб. матер. наук.-практич. конф. (м. Харків, 22 травня 2020 року) / за ред. А.П. Гетьман та М.В. Шульги. Харків, Юрайт, 2020. С.173-177.

Харитоновна Т. Є. Емфітевзис: земельний, цивілістичний та екологічний аспекти. *Екологічне право*. 2019. Вип. 3. С. 41-45.

Шульга М.В., Гордєєв В.І., Лейба Л.В. Особливості сервітутного землекористування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 384-388.

Тема 6. Обмеження та обтяження прав на землю.

Питання для обговорення

1. Поняття та класифікація обмежень прав на землю.
2. Обмеження прав на землю, які випливають із права добросусідства.
3. Земельні сервітути як форма обтяження та обмеження прав на землю.

Завдання

6.1. Громадянин К. є власником земельної ділянки площею 0,25 га, на якій він побудував житловий будинок. Його сусідка гр. С. має ділянку площею 0,30 га, яка межує з ділянкою гр. К.

У 2024 році К. вирішив збудувати капітальний паркан висотою 3 метри впритул до межі ділянок. Після будівництва паркану гр. С. заявила, що:

- втрачає доступ сонячного світла до частини свого городу, де вирощує овочі;
- її дощова вода не має належного стоку через зміну рельєфу після будівництва;

- для обробітку її ділянки техніка тепер не має доступу, і вона просить надати їй право проїзду через частину ділянки Ковалю.

Між сусідами виник спір, і гр. С. звернулася до органу місцевого самоврядування з проханням вирішити конфлікт, а також подала заяву до суду про встановлення сервітуту на право проходу і проїзду.

Визначте, чи має право громадянка С. вимагати:

- усунення паркану або його «зниження»;
- забезпечення стоку дощової води;
- встановлення земельного сервітуту на проїзд.

Чи може власник ділянки К. відмовити у встановленні сервітуту, навіть якщо С. доведе його необхідність? Які умови та обмеження закон встановлює щодо реалізації сервітуту, щоб не порушити інтереси власника?

6.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

6.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

3. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20?find=1&text=%D0%B7%D0%B5%D0%BC#Text>

4. Про нафту і газ: Закон України від 12 липня 2001 року № 2665-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14?find=1&text=%D0%B7%D0%B5%D0%BC#Text>

5. Про затвердження Порядку встановлення охоронних зон навколо об'єктів, призначених для гідрометеорологічних спостережень та інших видів гідрометеорологічної діяльності, та режиму їх використання: постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1999 р. № 2262 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-99-%D0%BF?find=1&text=%D0%B7%D0%B5%D0%BC#Text>

Рекомендована література

Барабаш А.Г., Макогін Н.О. Види обмежень права власності на землю в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 6 (82). С. 238-242.

Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України: Монографія / Діана Вікторівна Бусуйок. – К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2006. 144 с.

Марусенко Р.І. Сервітут земельний. Велика українська юридична енциклопедія. Т.16: Земельне та аграрне право/ ред. кол. М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич та ін. 2019. С. 569-573.

Харитоновна Т. Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / Т. Є. Харитоновна. – Одеса : Юридична література, 2016. 424 с.

Шульга М.В., Гордєєв В.І., Лейба Л.В. Особливості сервітутного землекористування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 384-388.

Тема 7. Юридичні гарантії земельних прав

Питання для обговорення

1. Поняття гарантій земельних прав та їх класифікація.
2. Форми та способи захисту земельних прав.
3. Відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам як гарантія захисту земельних прав.
4. Вирішення земельних спорів у системі гарантій захисту земельних прав.

Завдання

7.1. ТОВ «АгроДар» орендує земельну ділянку площею 50 га, яка перебуває у комунальній власності, строком на 10 років для вирощування сільськогосподарських культур. Через 3 роки після початку оренди сільська рада без погодження з ТОВ передала частину цієї земельної ділянки (10 га) іншому суб'єкту - фермерському господарству «Зелена нива». ТОВ «АгроДар» дізналося про це вже після того, як «Зелена нива» почала обробляти частину поля.

Унаслідок самовільного користування земельною ділянкою ТОВ «АгроДар» зазнало збитків: було знищено частину посівів, порушено сівозміну, компанія втратила прибуток за сезон.

ТОВ звернулося до суду з вимогою:

- визнати незаконним рішення сільської ради;
- зобов'язати «Зелену ниву» припинити користування ділянкою;
- відшкодувати завдані збитки, в тому числі упущену вигоду;
- поновити права орендаря.

Вирішить справу.

7.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

7.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного суду України від 16.04.2004 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04#Text>
4. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
5. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
6. Про будівельні норми: Закон України від 05.02.2010 р. № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>
7. Про внесення змін до Закону України Про будівельні норми щодо удосконалення нормування у будівництві: Закон України від 03.10.2019 р. № 156-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-20#Text>
8. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів: МОЗ України. Наказ. Правила від 19.06.1996 № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96#Text>
9. Про автомобільні дороги: Закон України від 08.09.2005 р. № 2862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-15#Text>
10. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 р. № 171 (у редакції наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04 листопада 2020 року № 241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>

Рекомендована література

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Екус, 2020. 496 с.

Мироненко І.В. Інститут права сусідства: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Івано-Франківськ, Супрун В.П., 2019. 341 с.

Набуття і реалізація прав на землю в Україні: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша. Одеса: Юрид. літ., 2016, 332 с.

Носік В. В., Саркісова Т. Б. До питання про юридичні моделі визначення розміру збитків внаслідок порушення правового режиму земель рекреаційного призначення. *Екологічне право*. 2020. Вип. 3. С. 33-35.

Правові позиції Великої Палати Верховного Суду у спорах, що виникають із земельних правовідносин: посібник / Л. А. Швецова та ін. Харків, 2021. 908 с.

Суца Л. М. Правові засади відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.06; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 188 с.

Третяк Т.О. Добросусідство в земельному праві України: монографія. К.: Алеута, 2019. 386 с.

Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.

Шульга М. В. Самовільне зайняття земельної ділянки. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга, В.В. Носік, П.Ф. Кулінич та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2019. С. 556-559.

Шульга М.В., Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75-81.

Тема 8. Особливості юридичної відповідальності за земельні правопорушення

Питання для обговорення

1. Поняття та загальна характеристика юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.
2. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
3. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення.

Завдання

8.1. Фермерське господарство "Сонячне поле" орендує 100 га ріллі на території села Липне. На частині цих земель розміщено посіви озимої пшениці.

У червні 2025 року комунальне підприємство селищної ради почало прокладати водогін до сусіднього села, і важка техніка без погодження проїхала через поля фермерського господарства. У результаті було пошкоджено близько 3 га посівів.

Керівник господарства звернувся до селищної ради з вимогою відшкодувати збитки, однак отримав відмову. У листі від селищної ради йшлося, що «громадські інтереси мають перевагу» і «проїзд здійснювався в межах території громади».

Фермерське господарство звернулося до суду.

✓ *Визначте, яке право було порушене у ситуації фермерського господарства.*

✓ *Оцініть, які форми захисту може обрати господарство:*

адміністративна скарга;

позов до суду;

інші способи.

✓ *Чи є законними дії комунального підприємства, якщо вони діяли в інтересах громади, але без погодження з землекористувачем?*

8.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

8.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

3. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.

4. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.

5. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2007 р. № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2007-%D0%BF#Text>

6. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Мінекобезпеки від 27.10.1997 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>

Рекомендована література

Германов О. П. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин: поняття та специфіка. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск. 2019. Т. 2 . С. 31 – 35.

Літошенко О. С. Особливості адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1 (263). С. 63 - 67.

Мелех Л. В. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 259 – 262.

Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин: законодавство, доктрина, практика: монографія. Вінниця. ТОВ «ТВОРИ». 2020. 1152 с.

Мовчан Р. О. Про деякі проблеми кваліфікації самовільного зайняття земель, поділених на земельні частки (паї), або як кримінальне право опинилося «у заручниках» земельного. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 202 – 206.

Оверковська Т. К. Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 213 с.

Поклонська Ю. О., Мамчур М. І. Відповідальність за порушення норм земельного законодавства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3 (28). Т. 2. С. 3–7.

Саркісова Т. Б. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ. 2012. 216 с.

Сидоренко В. В. Правові наслідки самовільного зайняття земельних ділянок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2015. 20 с.

Шульга А. М. Земельні ресурси України під охороною закону про кримінальну відповідальність : монографія. Харків : Юрайт, 2019. 668 с.

Тема 9. Правовий режим земель як основного засобу виробництва

Питання для обговорення

1. Особливості використання землі як основного засобу виробництва.
2. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення.
3. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
4. Суб'єкти права сільськогосподарського землевикористання та загальна характеристика їх правового статусу.
5. Система заходів щодо охорони земель сільськогосподарського призначення.
6. Поняття, склад та загальна характеристика земель лісогосподарського призначення.
7. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення.
8. Особливості використання земель лісогосподарського призначення.
9. Охорона та збереження земель лісогосподарського призначення.

Завдання

9.1. ТОВ «ЕкоФерма» є користувачем земельної ділянки площею 80 га, яка належить до земель сільськогосподарського призначення державної форми власності. Ділянка надана товариству в оренду строком на 25 років для вирощування органічної продукції. Частина цієї земельної ділянки (приблизно 20 га) межує з землями лісогосподарського призначення, які перебувають у користуванні ДП «Лісове господарство».

У 2024 році «ЕкоФерма» самовільно зайняла 5 га сусіднього лісового масиву для розширення виробництва, знищила частину лісових насаджень і розорала територію. Після перевірки екологічною інспекцією було встановлено:

- порушення меж користування;
- знищення лісового покриву;
- порушення вимог щодо охорони земель;
- використання земель не за цільовим призначенням.

Одночасно з цим з'ясувалося, що на орендованій с/г ділянці ТОВ не дотримується правил сівозмін, має місце ерозія ґрунтів, відсутні заходи з відновлення родючості.

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру ініціює розірвання договору оренди через порушення земельного законодавства. Лісове господарство подає позов про відшкодування збитків та повернення самовільно зайнятої землі.

Вирішить справу.

9.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

9.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів: Закон України від 20 червня 2022 року № 2321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2321-20#Text>

4. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/962-15#Text>

5. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв): Закон України від 5 червня 2003 року № 899-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-15#Text>

6. Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів : Указ Президента України від 7 червня 2021 року № 228/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228/2021#Text>

7. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>

8. Про затвердження Порядку консервації земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-2022-%D0%BF#Text>

Рекомендована література

Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. – 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія. Київ: Логос, 2011. 688 с.

Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ. Норма права. 2021. 308 с.

Лісова Т. В Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.

Правдюк А.Л. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення в умовах відкриття ринку землі. *Юридичний науковий електронний журнал*.2021. № 6. С. 103-105.

Шарапова С.В. Збереження земель лісогосподарського призначення та лісів України: окремі аспекти правового регулювання. *Право і суспільство*.2022. №4. С.259-263.

Тема 10. Правовий режим земель як територіального базису

Питання для обговорення

1. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів.
2. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови.
3. Порядок використання земель у населених пунктах для забудови та інших потреб.
4. Використання земель громадянами в населених пунктах.
5. Особливості права власності на землю та права землекористування в межах населених пунктів.
6. Загальна характеристика правового регулювання використання земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.
7. Поняття, склад та особливості використання окремих видів земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.

Завдання

10.1. Рішенням Київської міської ради ТОВ «Авто» передано земельну ділянку в оренду для будівництва, обслуговування та ремонту об'єктів інженерної і транспортної інфраструктури (нежитлові будівлі, споруди). З метою реконструкції наявних нежитлових будівель у автозаправний комплекс із закладом швидкого харчування, мийкою самообслуговування та підземним паркінгом, ТОВ «Авто» звернулося до Департаменту

містобудування та архітектури із заявою про надання містобудівних умов та обмежень. У наданні таких умов і обмежень було відмовлено з мотивів невідповідності намірів забудови вимогам містобудівної документації місцевого рівня, а саме - у зв'язку з тим, що відповідна земельна ділянка за функціональним призначенням віднесена до території вулиць і доріг (згідно з Генеральним планом міста).

ТОВ «Авто» звернулося до суду, вважаючи, що відмова Департаменту у видачі містобудівних умов та обмежень перешкоджає йому користуватися земельною ділянкою за її цільовим призначенням, оскільки товариство є власником розташованих на ділянці об'єктів нерухомого майна та має право користування земельною ділянкою під цими об'єктами.

Вирішіть справу. Чи існують правові підстави для відмови у видачі містобудівних умов та обмежень на забудову земельної ділянки? Чи використовує позивач земельну ділянку відповідно до її цільового призначення? Якою містобудівною документацією слід керуватися при визначенні відповідності намірів забудови вимогам містобудівної документації місцевого рівня?

10.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

10.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 р. № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>
3. Про використання земель оборони: Закон України від 27.11.2003 р. № 1345-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1345-15#Text>
4. Про деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт: постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF#Text>
5. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20/conv#Text>
6. Про затвердження Порядку розроблення містобудівної документації: Наказ Мінрегіонбуду України від 16.11.2011 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-11#Text>
7. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 9.07.2010 р. № 2480-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2480-17#Text>

8. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>

9. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів: Закон України від 17.02.2011 р. № 3041-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3041-17#top>

10. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

Рекомендована література

Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Земельне право України: навч. посіб.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитонової. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

Борденюк О. В. Правовий режим земель трубопровідного транспорту України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2016. 196 с.

Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: моногр. Харків: Фінарт, 2014. 274 с.

Кулинич А. П. Правовий режим земель міських територіальних громад в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2019. 263 с.

Малохліб О. С. Правові засади використання земельних ділянок для житлового будівництва: моногр. Харків: Юрайт, 2021. 176 с.

Ріпенко А. І. Використання земель для містобудівних потреб: теоретичні та практичні проблеми: моногр. Херсон: Гельветика, 2019. 496 с.

Терещук В. С. Правові засади використання і охорони земель морського транспорту в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія», Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Одеса, 2020. 206 с.

Ущатовська О. І. Планування в земельному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 204 с.

Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.

Тема 11. Правовий режим земель як природного ресурсу, що особливо охороняється.

Питання для обговорення

1. Поняття, склад та характеристика правового режиму земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.
2. Землі оздоровчого призначення: поняття, склад та особливості їх правового режиму.
3. Землі рекреаційного призначення: поняття, склад, особливості їх правового режиму.
4. Землі історико-культурного призначення: визначення, склад та специфіка правового режиму.

Завдання

11.1. ТОВ «Грін-Тур» подало до місцевої ради проєкт будівництва туристичного комплексу з готелем, SPA-зоною та автостоянкою. Для реалізації проєкту товариство просить надати у короткострокову оренду на 5 років земельну ділянку площею 3 га, розташовану на околиці міста.

Під час розгляду проєкту з'ясувалося, що частина запитуваної ділянки входить до земель природно-заповідного фонду, зокрема, до території регіонального ландшафтного парку.

Обласна державна адміністрація та управління охорони культурної спадщини надали відмову у погодженні проєкту, посилаючись на порушення режиму земель природно-заповідного фонду.

ТОВ оскаржує відмову у судовому порядку, наполягаючи, що будівництво не порушує екологічні та культурні норми і має соціально-економічне значення для громади.

Вирішіть справу.

11.2. Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

11.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

3. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

4. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 р. № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>

5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

6. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

7. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18.03.2004 р. № 1626-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text>

8. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

Рекомендована література

Балюк Г. І., Рахнянська Т. О. Землі оздоровчого призначення. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 285–290.

Балюк Г. І., Рахнянська Т. О. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 290–293.

Земельне право: підручник / за ред. М.В. Шульги. – 3-тє вид., доп. і перероб. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.

Лейба Л. В. Землі історико-культурного призначення. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 277–281.

Лісова Т.В. Особливості відновлення земель окремих категорій. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 117-123.

Лісова Т.В. Проблеми правового забезпечення відновлення земель природно-заповідного фонду. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. Випуск 1. С. 288-291.

Петлюк Ю. С. Правовий режим земель оздоровчого призначення : теорія, законодавство, практика: моногр. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І.С. 2011. 214 с.

Сидор В. Д. Землі рекреаційного призначення. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 296–300.

Шульга М.В. Правові аспекти використання земель рекреаційного призначення для туризму. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Випуск 2. С. 59-64.

Тема 12. Правовий режим земель як територіальної основи для інших природних ресурсів

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика земель водного фонду.
2. Правові форми використання земель водного фонду.
3. Обмеження права користування землями водного фонду.

Завдання

12.1. Фізична особа – підприємець Сидоренко звернувся до сільської ради з проханням надати йому у користування на умовах оренди земельну ділянку площею 1,5 га, розташовану на березі річки. Метою є облаштування зони відпочинку з пляжем, човною станцією та кафе.

Земельна ділянка, яку хоче орендувати Сидоренко, за даними Державного земельного кадастру, належить до земель водного фонду, а саме: до прибережної захисної смуги. Частина ділянки межує з плесом річки, інша частина з прилеглими землями комунального підприємства «Водоканал», де розміщено свердловини централізованого водозабору.

Сільська рада надала попередню згоду, проте управління Держводагентства та Держгеокадастру надали відмову в погодженні проєкту землеустрою, посилаючись на:

- особливий правовий режим земель водного фонду;
- наявність обмежень у користуванні прибережною захисною смугою;

- заборону розміщення кафе, споруд та інших об'єктів у межах охоронних зон водозабору.

Сидоренко вважає відмову безпідставною та готує позов до суду.

Вирішіть справу.

12.2 Підготуйте письмове есе відповідно до теми заняття.

12.3. Підготуйте презентацію відповідно до теми заняття.

Список нормативно-правових актів

1. Водний кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#>

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

3. Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення: Закон України від 10.01. 2002 в редакції Закону № 2047-VIII від 18.05.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>

4. Перелік внутрішніх водних шляхів, віднесених до категорії судноплавних: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.02. 2022 р. № 136 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/136-2022-%D0%BF#Text>

5. Порядок видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 № 557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/557-2005-%D0%BF#Text>

6. Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності на них: Постанова Кабінету Міністрів від 8.05.1996 №486 // ЗП України. 1996. № 10. Ст. 318.

7. Порядок користування землями водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.1996 № 502. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/502-96-п#Text>

8. Порядок установлення берегових смуг водних шляхів і користування ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04 1997 № 347. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-97-%D0%BF#Text>

9. Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12. 1998 //Офіц. Вісн. України . – 1998. – №51. –Ст.31.

10. Типовий договір оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06. 2021 №572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF#Text>

Рекомендована література

Гордєєв В.І. Землі водного фонду. *Велика Українська юридична енциклопедія* Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. В. Кулинич (заст. голови), та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і прав ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2019. 696 с. С. 263 –269.

Дроваль О.М. Правовий режим земель водного фонду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016.

Земельне право : підручник. 3-тє вид., доп. і перероб.; за ред. М. В. Шульги. Харків : Юрайт, 2023. 592 с.

Костюченко М.С. Правове регулювання оренди водних об'єктів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2018. 231 с.

Микитин В., Мариняк І.

Проблеми правового статусу земель водного фонду України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Випуск 4 (12). С.212-215.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота студентів вважається складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час. Метою самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Земельне право» є засвоєння в повному обсязі навчальної програми і формування самостійності як особистісної риси й важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати й контролювати власну діяльність. Загальне завдання самостійної роботи студентів із дисципліни «Земельне право» – засвоєння, закріплення й систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних практичних занять, а також іспиту. Зміст самостійної роботи студентів із дисципліни «Земельне право» визначається навчальною програмою та іншими методичними матеріалами, а її обсяг – викладачем, який організовує й контролює самостійну роботу студентів. Викладач визначає частину матеріалу, яка відводиться на самостійне вивчення, повідомляє студентам, рекомендує використання конкретних джерел і форм роботи з ними. Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється на

практичних заняттях, у процесі індивідуально-консультативної роботи і поточного контролю.

Самостійна робота здійснюється у таких формах:

- вивчення конспектів лекцій;
- підготовка рішень за ситуаційними завданнями;
- вивчення основних літературних джерел і нормативної бази;
- складання проєктів процесуальних і правозастосовних документів;
- доопрацювання матеріалів лекцій;
- вивчення й конспектування додаткових літературних джерел й електронних видань;
- робота в інформаційних мережах;
- підготовка до проведення ділової гри, дискусії;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- узагальнення, судової та експертної практики відповідно до певних тем;
- виконання домашніх завдань відповідно до навчального плану, підготовка до практичних занять;
- підготовка тематичних мультимедійних презентацій;
- робота над рекомендованими матеріалами юридичної практики;
- підготовка до іспиту відповідно до наведеного переліку питань;
- робота над кейсами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І УМІНЬ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ КОНТРОЛЮ У ФОРМІ ІСПИТУ

Кількість балів	Оцінка за шкалою ECTS	За націон. шкалою	Визначення	Критерії оцінювання знань і умінь студента
100	A	5	ВІДМІННО - відмінне виконання	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та

				<p>додаткової літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.</p>
90	A	5	<p>ВІДМІННО - відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок</p>	<p>1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою.</p> <p>3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.</p>
85	B	4	<p>ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня, з кількома помилками</p>	<p>1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.</p>
75	C	4	<p>ДОБРЕ - у цілому правильна робота, певною кількістю незначних помилок</p>	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p>

				3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача
70	D	3	ЗАДОВІЛЬНО непогано, але зі значною кількістю недоліків	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
60	E	3	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальним критеріям	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
55	FX	2	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу 3 цієї дисципліни.

Навчальне видання

Електронне видання

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

навчально-методичний посібник
для практичних занять для студентів 4 курсу
заочної форми навчання
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузь знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право»

Укладачі:

Гордєєв В.І.,
Данілік Д.М.,
Ігнатенко І.В.,
Лейба Л.В.,
Лісова Т.В.,
Шарапова С.В.,
Шульга М.В.

*Затверджено на засіданні кафедри
земельного та аграрного права (протоколом № 1 від 27 серпня 2025 року)*